

ПРОФЕСОР ЛЕВ ПОЛЮГА (КВІТКА НА МОГИЛУ)

© Сербенська О. А., 2012

У квітні ц. р. на 82-ому році життя відійшов у засвіти відомий український мовознавець Левко Михайлович Полюга, щирий прихильник українського термінологічного товариства, багаторічний відповідальний редактор Вісника національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми української термінології».

Народився Лев Михайлович 14 листопада 1931 р. у національно свідомій селянській родині в селі Оброшино. Сім'ї матеріально доводилося нелегко, бо батько помер, коли хлопчик був ще немовлям, однак мати робила все можливе, щоб син здобув відповідну освіту. На формування світогляду юнака великий вплив мав добрий моральний клімат рідного села, про збереження якого багато років дбав священник Петро Шанковський – відомий діяч греко-католицької церкви, визнаний народний просвітител (вчився в Дрогобицькій гімназії з Іваном Франком, його щирий приятель). Багато доброго зробив і син священника професор Лев Шанковський – відомий організатор шкільництва в Галичині, педагог, журналіст, історик українського війська, член УГВР, співробітник її Закордонного Представництва в Німеччині та США, керівник підпілля Львівщини 40–41 рр, а також його дружина Марта – вчителька української мови в їхньому селі, про яку із вдячністю згадує у своїх спогадах Лев Михайлович [1, с. 93]. Професор віддав шану й Левкові Шанковському, цій небуденній особистості, надрукувавши статтю про нього під промовистою назвою «Усе життя – для свого народу» [4].

Учився Левко в рідному селі, а в 1943–44 рр – у Львівській Академічній гімназії, що славилася генерацією висококваліфікованих педагогів, які виробили власну методологічну концепцію, працювали жертвовно, виховуючи молоду еліту української нації, яка виходила з найсвідоміших родин українського громадянства. Діяльність цього самобутнього елітарного закладу вже вписана в історію шкільництва Галичини [5, с. 13–22].

1948 р. Лев Михайлович закінчив Львівську 44 середню школу, згодом студіював українську філологію у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Свою наукову діяльність розпочав у Львівському державному літературно-меморіальному музеї Івана Франка, де залишив про себе добру пам'ять як професійний оратор-екскурсовод, вдумливий дослідник творчості Івана Франка. Працював професором кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка. Та найбільша частина його наукової діяльності пов'язана з відділом мовознавства Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН (у минулому – Інститут суспільних наук), де з 1957 року працював у відділі лексикографії, у колективі професіоналів, який укладав надзвичайно цінну пам'ятку для нашої культури – багатотомний український історичний словник. Робота над цим та іншими типами словників, зацікавлення особистостями лексикографів, роздуми про специфіку укладання словників, пошуки вдалої побудови словникових статей – значний доробок у науковій спадщині професора. Він автор близько 400 наукових праць, серед яких монографії «Слово в поетичному тексті І. Франка» (К., 1977), «Українська абстрактна лексика XIV – XVII ст.» (К., 1991), словники: «Морфемний словник» (К., 1983), «Словник антонімів» (К., 1987, 3-є вид. 2009), «Словник українських морфем» (Л., 2001, 2-е вид. 2008), «Словник синонімів» (К., 2001, 3-є вид. 2007), «Повний словник антонімів української мови» (3-є вид. К., 2006), «Словник

українських антонімів і синонімів» (К., 2007). Опублікував десятки наукових та публіцистичних статей, есе, рецензій.

Крім того, він у співавторстві, часто як відповідальний редактор, член редколегії, видавав «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: в 2 т. (К., 1977 – 78, премія АН ім. І. Франка), «Російсько-український словник термінів лісівництва» (К., 1980), «Тлумачний словник української мови» (К., 1978. 3-є вид. 1999), «Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник» в 2 т. (Л., 1995), «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» (Львів, 1994 – 2005. – Вип. 1 – 14), «Російсько-український словник термінів будівництва та архітектури», а також монографії «Питання історії української мови» (К., 1970), «3 історії української лексикології» (К., 1980), «Українська історична та діалектна лексика» (К., 1985–2003. – Вип. 1 – 4), збірники «Проблеми української термінології / Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» Львів, 1998–2004, «Фонетика, морфологія, словотвір», Львів, 2005 і ін.

Під його керівництвом написали й захистили дисертації сьгоднішні доценти Л. Асїїв, У. Добосевич, М. Жуйкова, О. Литвин, О. Микитюк, О. Сімович, Г. Чуба, О. Гриджук та ін.

Докторську захищав уже шістдесятирічним, у роки т. зв. перебудови, хоч понад тридцять років працював в академічній установі, де, здається, були всі умови для наукової праці. Чи це просто збіг обставин, чи діяли інші чинники? Політичний підтекст цього факту очевидний. Не так просто «местним» було захиститися. Приміром, ректор ЛНУ імені Івана Франка публічно міг заявити: «писати і захищати докторську буде не той, хто хоче, а той, кого ми хочемо». Отже, відповідна селекція й тут спрацювала.

Зі щирою вдячністю згадують професора Полюгу його колишні аспіранти – сьгодні доценти вищих навчальних закладів не лише в Україні, а й закордоном. Левко Михайлович мав дар запропонувати цікаві, актуальні для нашої науки теми; праця над проблемою давала змогу виокремити важливі питання, спонукала молодих дослідників до дальших студій, відкривала перспективу для пошуків. Пам'ятаю гарні захисти дисертацій, написані під керівництвом проф. Л. Полюги, про мовні особливості Учительних Євангелій (Г. Чуба, У. Добосевич), про відтворення українською мовою біблійних особових назв у різних перекладах Біблії (Г. Тимошик). Зрозуміло, що в епоху «войовничого атеїзму», коли навіть прізвищ перекладачів не називали, рішуче забороняли працювати над такими темами.

Левко Михайлович написав десятки відгуків на автореферати дисертацій, його запрошували бути офіційним опонентом. У співчуттях, що їх висловлювали дружині Ірині Семенівні, була сердечна подяка від багатьох, яких добра рука Професора вивела в широкий світ мовознавства.

Мені довелося майже двадцять років співпрацювати з бл. п. Покійним у спеціалізованій Вченій раді для захисту дисертацій з української мови у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Не було засідання, щоб він не прийшов, не виступив. Умів, як ніхто інший, розрядити атмосферу, коли згущувалися хмари, виникали гострі дискусії, і завжди його виступ був на підтримку дисертанта. А дисертації були різні. Бувало, ВАК прислав нам дисертації і на перзахист.

Завжди з невідомою пошаною ставився до старших колег, з якими його зводила доля. А це ціле гроно українських мовознавців – проф. І. Ковалик, проф. Ю. Редько, проф. Л. Гумецька, проф. І. Керницький, проф. М. Онишкевич, доц. Б. Кобилянський, доц. П. Коструба, проф. І. Петличний, доц. Д. Бандрівський та ін. Це та генерація, яка в нелегких життєвих обставинах, зазнаючи принижень і переслідувань у часи тоталітаризму, вірою й правдою служила Слову, виховувала молодь у любові до рідної мови, зберігала високий професіоналізм і просто людську порядність. Левко Михайлович, молодий науковець, признавався, що вчився в них. Приміром, у спогадах про Ю. Редьку пише: «Мені імпонувало в ньому все: і його висока, струнка постава, і його скромний, але завжди акуратний одяг, і його вміння якимось безпосередньо триматися в товаристві, і його манера стояти за кафедрою, виступати з доповіддю, його спосіб викладати свої думки – послідовно, вичерпно, бо володів справжнім талантом ораторського мистецтва. Був завжди ввічливим, говорив до співбесідника з лагідною усмішкою, не раз любив кинути делікатний жарт, знаходив тепле слово поради, підтримки...».

Левко Михайлович, якому самому властиво було багато із цих рис, розумів, що із цією генерацією відходить чимало такого, чого не завжди вистачає сучасникам, і якимось із жалем констатує:

«Бракує світлого розуму Юліана Костьовича, його розважної, спокійної й водночас завжди емоційної мови, переконливих доказів, інтелігентного ставлення до людей. До всіх, без винятку! Він не робив різниці в рангах. Тактовно ставився до всіх: до старшого і до молодого, до професора і до студента, до науковця і до лаборанта. Якимось так по-людському просто, щиро, з усмішкою, бо в нього інтелігенція була не награна, не завчена. Вона світилася в нього, вона була його внутрішнім єством» [3, с. 373–376]. Подібні риси виокремлював і в інших представників цієї генерації [2, с. 18–19].

І ще одна риса Левка Михайловича, яка, думаю, багатьом з нас подобається, – це його величезна прив'язаність до сім'ї, постійна потреба говорити дружині слова добрі, щирі, сповнені сердечного чуття. Ласкаво дозволивши користуватися домашнім архівом, прибита непоправним горем Ірина Семенівна показала мені, щоправда, дещо ніяковіючи, вірші, які чоловік писав для неї, ніде їх не публікуючи, тільки Він – для Неї. З дозволу дружини подаю кілька фрагментів:

*Мої вірші прості – це знаю, добре знаю
Я просто так пишу, щоб говорити з Тобою...*

* * *

*Фігур я карколомних не шукаю,
Спеціальних рим я не збираю,
Не критикам – для Тебе я складаю,
Що серце шепче, що я відчуваю.*

* * *

*Мені щастя лиш там, де Ти,
Тут рахую дні і ночі,
Щоб глянути в лице доброти,
В Твої лагідні щирі очі.*

* * *

*А як роки прошестять
І проплачуть літа на помості,
Я не буду тоді співати
«Поверніться до мене хоч в гості»*

* * *

*Дякую ! Як добре йти з Тобою,
Працювати, жити і радіти,
Бо найкраще розтатися з журбою,
Як є праця, ти і любі діти.*

Пам'яттю про Левка Полюгу, доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка», багаторічного провідного наукового співробітника Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича, лауреата Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка в галузі науки, хай будуть наші добрі справи для розвитку української культури, праця над збагаченням такої важливої ділянки, як науковий ідіостиль, робота над утвердженням української мови в нелегкий час, коли активізувалися вже на новому ідеологічному витку політичні торгища щодо статусу національної мови.

І хай цей скромний нарис ляже на могилу Левка Михайловича Полюги нев'янучою квіткою від нашого термінологічного товариства.

1. Полюга Л. Могікани гімназії (Другий клас гімназії 1943–44 навчального року) / Лев Полюга. – Л., 2009. 2. Полюга Л. Спогад про Броніслава Кобилянського / Лев Полюга // Броніслав Кобилянський (1993–1987). Бібліографія науковців університету. – Л., 1996. 3. Полюга Л. Професор Юліан Редько був для мене зразком людини і вченого / Левко Полюга. // Юліан Редько (1905–1993). Статті, спогади, матеріали. – Л., 2006. 4. Полюга Л. Усе життя – для свого народу / Левко Полюга. // газ. «За вільну Україну». – 1998. – 20 жовтня. 5. Рудницький А. Українська гімназія в 1941–1945 рр / Андрій Рудницький // Могікани гімназії. – Л., 2009.